

„SÎNT OM DE TEATRU”

Un eveniment în viața teatrală bucureșteană îl constituie — fără îndoială — turneul teatrului Odéon-Théâtre de France, de sub conducerea lui Jean-Louis Barrault. Unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai scenei franceze, Jean-Louis Barrault are un trecut prestigios, pe care îl vom evoca în câteva rânduri.

S-a născut la 8 septembrie 1910, la Vésinet. Fiu de farmacist, după studiile făcute la colegiul Chaptel, el revine acolo după absolvire, ca pedagog, dar încă de atunci este atras și de pictură și de teatru. O întrevvedere cu cunoscutul om de teatru Charles Dullin a fost hotărîtoare pentru viitorul său. Iată cum descrie el însuși această întâlnire decisivă. „Acest tînăr de douăzeci de ani, care pășește nervos pe bulevard, cu pas grăbit, de frică să nu întîrzie, deși este cu o oră înainte de timpul stabilit în convocare, pe cap cu o pălărie care nu este a lui, îmbrăcat cu un pardesiu pe talie, de împrumut, cu mănuși în mînă... fiindcă erau prea mici ca să le poată îmbrăca; avînd în spatele lui vidul, iar în față ceața deasă a viitorului, pe care ochii săi încordați încercau s-o pătrundă, acest tînăr...”.

Cariera lui actoricească începe ca elev al Școlii de artă dramatică a Teatrului Atelier, pe scena căruia debutează la 8 septembrie 1931, în rolul servitorului din Volpone.

Jean-Louis Barrault a povestit în cartea sa „Réflexions sur le théâtre”, cum, neavînd locuință, dormea uneori pe scenă și că o dată, în teatrul pustiu, în patul lui Volpone, a avut noaptea sa de revelație „plină de foșnetele unui public inexistent, o liniște asemenea unui geamăt”.

Pasiunea pentru teatru, o pasiune intrată în sînge, preocuparea de a deveni om de teatru, în accepția cea mai cuprinzătoare, vor reprezenta țința vieții sale. Calea lui spre a deveni om de teatru cunoaște o primă etapă sub semnul pantomimei.

Inițiat de marele clasic al pantomimei franceze moderne, Étienne Decroux, în secretele artei mimului, Jean-Louis Barrault i-a închinat o mare parte din creația sa și a luptat, mai tîrziu, pentru restaurarea acestei arte. „Mima a devenit peste pușin

una din pasiunile mele. Va rămâne totdeauna una din pasiunile mele", notează el în reflectiile sale asupra teatrului.

În 1935, Jean-Louis Barrault a pus în scenă, în decorurile lui Felix Labisse, primul său spectacol, mimodrama *Autour d'une mère*. „Chiar la începutul stagiunii 1934–35, Tania Balachova îmi dădu o carte nou apărută, a unui scriitor american. Cartea aceasta m-a obsedat un an întreg. Era «Tandis que j'agonise» de William Faulkner... În «Tandis que j'agonise», un tânăr sălbatic dresa un cal și mai sălbatic decât el. Or, din punctul de vedere al mimului, mă interesa calul. Deci, am lucrat spectacolul sub semnul calului» – scrie el despre începuturile sale în teatru. „Această mimodramă a fost actul meu de credință. N-am îndrăznit niciodată să-l reiau.”

Jean-Louis Barrault continuă să facă teatru, de astă dată alături de Antonin Artaud. Cartea acestuia, crezul său artistic, „Le théâtre et son double” l-a influențat puternic. Dar Artaud pleacă în Mexic, și atunci, în 1937, lui Jean-Louis Barrault îi cade în mână o tragedie a lui Cervantes: *Numance*.

Iată ce notează el în legătură cu această primă experiență (nepunînd la socoteală pantomima) de teatru dramatic: „*Numance* a fost prima mea montare... Am terminat cu *Numance* cel de-al șaselea an al vieții mele teatrale... Am ieșit din *Numance* cu o sete dublă de a învăța, dar de a învăța de astă dată profesiunea normală de actor, de a învăța fără a gândi prea mult, de a învăța prin infiltrarea cotidiană a jocului”.

Jean-Louis Barrault se mai hazardează într-o montare, *Foamea* de Knut Hamsun (1939), dar reușește să se impună definitiv, intrînd într-o trupă cu un prestigiu mereu viabil – Comedia Franceză, pe care o caracterizează ca fiind „...spiritul însuși al profesiei noastre”. Acolo, el descoperă cîteva principii pe care le va prelua, trecîndu-le în bagajul său de om de teatru. „Am înțeles că ritmul alternărilor este formula cea mai vie a meseriei noastre.” Pe această scenă prestigioasă montează *Hamlet* și *Le soulier de satin* de Paul Claudel.

Întîlnirea cu dramaturgia claudeliană lasă o puternică amprentă asupra lui Barrault. Amintirea acestui spectacol nu-l părăsește. Și, mulți ani mai tîrziu, ca director de teatru, el reia această piesă, reluarea fiind consemnată în presă ca un succes deosebit.

Căsătorit în 1940 cu Madeleine Renaud (pe care o întîlnește, ca și pe Claudel, de altfel, în perioada în care lucra la *Numance*), ei înființează în 1947 Compania Madeleine Renaud – Jean-Louis Barrault, unde a montat, printre altele, *Noaptea miniei* de Armand Salacrou, *Starea de asediu* de Camus, *Procesul* de Kafka, *Malatesta* de Montherlant, și altele.

În septembrie 1959, cînd a preluat conducerea Odeonului, devenit Théâtre de France, Jean-Louis Barrault și-a însușit definiția dată acestei săli de Théophile Gautier: „Odeonul este un teatru indispensabil. Tinerii poeți, scriitorii îndrăzneți, dar încă necunoscuți – tot ceea ce are sevă și viitor – simt nevoia de o scenă nițel aventuroasă, un fel de sală de gimnastică unde pot să se hazardeze în îndrăzneli neexperimentate încă, ce sperie prudența primului teatru francez (Comedia Franceză), rezervat reputațiilor consacrate.”

Fidel acestei idei, Jean-Louis Barrault pune în scenă la teatrul său *Procesul* de Kafka, adaptat de André Gide. Recent s-a ocupat de o nouă dramatizare după Kafka. E vorba de *America*, pe care a adaptat-o. Imposibilitatea de a respecta întocmai un text kafkian l-a făcut pe A. Bourseiller, regizorul spectacolului, să declare în presă: „Dacă vreți o imagine fidelă a Americii lui Kafka, citiți cartea. Dacă considerați interesant de a vedea pe scenă viziunile pe care acest roman le-a trezit unui om de teatru ca Jean-Louis Barrault... atunci duceți-vă la Théâtre de France.”

Théâtre de France, condus de Jean-Louis Barrault, este ceea ce se numește un teatru de repertoriu. Aceasta înseamnă că teatrul a adoptat o metodă de prezentare alternativă a lucrărilor clasice și moderne. Fidel acestei metode, Jean-Louis Barrault a inclus în repertoriul său Cum vă place de Shakespeare, Rinocerii de Eugen Ionescu, Nunta lui Figaro de Beaumarchais, Procesul de Kafka, Andromaca de Racine, Ah! Frumoasele zile de Beckett, Un portret al lui Molière, Pietonul aerului de Eugen Ionescu și Pantofiorul de satin de Claudel. După cum se vede, dramaturgia clasică și cea de avangardă.

Pentru turneul întreprins în țara noastră, Jean-Louis Barrault a ales Nunta lui Figaro de Beaumarchais și Rinocerii de Eugen Ionescu. Iată ce nota Jean-Louis Barrault în legătură cu problema turneului în străinătate: „De îndată ce o trupă prezintă în străinătate un repertoriu național, ea devine prin aceasta națională. Fiecare membru al trupei devine implicit, fără nici un efort, reprezentantul țării sale. Și publicul străin va judeca țara care îl vizitează după atitudinea trupei care reprezintă această țară. Un turneu teatral în străinătate este nu numai o întreprindere umană, dar și o întreprindere națională.”

Jean-Louis Barrault și-a notat impresiile, reflecțiile, în mai multe cărți. În afară de „Réflexions sur le théâtre” și „Nouvelles réflexions sur le théâtre”, a scris o carte intitulată „Je suis homme de théâtre”, în care și-a consemnat gândurile, meditațiile și îndoielile asupra misiunii și naturii omului de teatru.

Preocupării lui de a fi om de teatru în adevărata accepție a acestei noțiuni, i se adaugă și cea a unui artist conștient de misiunea sa.

Nici nu se putea altfel. Un om de teatru atât de interesant și complex nu putea să nu fie și un cetățean al epocii sale. Jean-Louis Barrault a fost totdeauna de partea ideilor înaintate, nu numai în artă: „Țelul final al teatrului este Justiția. Fiecare spectator este un jurat și Viața însăși prezidează... Teatrul face să apară inima comună a tuturor oamenilor, și prin aceasta, el este instrumentul cel mai eficace al păcii.”

Jean-Louis Barrault acordă o mare importanță legăturii imponderabile actor-spectator. „O piesă nu-și capătă adevărata sa față decît în contactul imprevizibil cu publicul.” Iată una din însemnările din „Je suis homme de théâtre”, pe care vom avea posibilitatea s-o verificăm privind spectacolele teatrului Odéon la București.